

УДК 354:338.24:330.322

DOI: 10.31891/2307-5740-2018-260-4-190-194

БЕЛІНСЬКА Я. В.

Національний університет ДФС України

АРХІТЕКТУРА СВІТОВОГО ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА УКРАЇНУ

В статті висвітлено особливості архітектури світового фінансового простору. Показано взаємозв'язок її елементів. Визначено основні проблеми, що перешкоджають активізації інвестиційної діяльності в Україні. Встановлено напрями активізації інвестицій та роль в цьому процесі державних органів, показано доцільність розвитку державних кредитно-депозитних установ, що фінансуватимуть інвестиційні проекти розвитку. Запропоновано методи стимулювання прямих іноземних інвестицій в Україну.

Ключові слова: архітектура, фінансовий простір, інвестиції, світова фінансова система, банки, регіональні проекти.

BELINSKA Ya.

National University of DFS of Ukraine

ARCHITECTURE OF THE WORLD FINANCIAL-INVESTMENT SPACE AND ITS IMPACT ON UKRAINE

In the article the features of the architecture of the world financial space is highlights. The article outlines the bottlenecks that hinder the intensification of investment activity. The economic meaning of the term "world financial architecture" is revealed. In today's globalization, the investment process is based on partnership relations between the state, the private sector, local self-government bodies, public organizations, international organizations, and the population of the country. These relationships determine the institutional architecture of the financial and investment space. In Ukraine, the performance of the relevant institutions of their functions is low. An investment development agency must be created and actively functioning; investment funds; regional venture funds; municipal mortgage companies and mortgage-investment companies; system of support of investment projects; PR service. In conditions of regional decentralization it is expedient to pay more attention to stimulate inflow of foreign investments in the regions. An important component of the architecture are financial methods and tools for stimulating foreign investment. An important direction in the development of the financial and investment space is the improvement of the structure and efficiency of the banking system in order to correct the unevenness of the international distribution of bank branches, balancing the flow of credit and investment flows between countries. The main directions of development of the domestic banking system are modeling of economic processes of increasing competition in the markets of credit services, strengthening the financial status of banks, settling the positions of banks with foreign capital, promoting the consolidation of banks to increase control of the activities of so-called system banks with foreign capital, in the context of the crisis and the limited financial resources Ukraine should actively participate in the world financial-investment space.

Keywords: architecture, financial space, investments, world financial system, banks, regional projects.

Постановка проблеми. В сучасних умовах гостро постає завдання виходу України на новий щабель економічного розвитку, що неможливо без активізації інвестиційної діяльності. В Україні вирішенню цього завдання перешкоджає низка проблем. Одними з найбільш гострих є нестача ресурсів та нерівномірність їх розміщення. Якщо проблема акумуляції фінансових ресурсів на цілі інвестицій має об'єктивний характер в силу кризових процесів, то нерівномірність їх розміщення певною мірою пов'язана з відсутністю узгодженості інтересів учасників фінансово-інвестиційного простору. В умовах фінансової глобалізації вирішити проблему активізації інвестицій неможливо без залучення іноземних інвесторів, чому перешкоджає низка проблем, зокрема інституційного характеру. Це актуалізує завдання формування цілісного фінансово-інвестиційного простору як складової світового, де збалансовані потоки фінансових ресурсів в результаті координованої взаємодії суб'єктів інвестиційної діяльності, фінансово-кредитних установ та державних і міжнародних організацій.

Аналіз останніх досліджень. Проблемою розвитку світової архітектури та стимулювання інвестиційної діяльності в Україні займається низка вчених, а саме Авдокушин Є.Ф., Богомолова О.Г., Рогач О.І., Башнянин Г.І. Луцишин З.О., Шуба О.А. та багато інших. Серед зарубіжних вчених «корифеєм» зазначеної проблеми є Дж. Сорос, чиї праці присвячені аналізу поточних тенденцій та напрямів реформування світової фінансової системи.

Незважаючи на ґрунтовне висвітлення проблем формування світової фінансової архітектури, цілісного уявлення щодо фінансово-інвестиційного простору і використання можливостей його впливу на національну економіку України в цілому та інвестиційну діяльність зокрема не створено.

Метою статті взято дослідження архітектури світового фінансово-інвестиційного простору та визначення напрямів посилення його позитивного впливу на інвестиційну діяльність в Україні.

Виклад основного матеріалу. Вперше термін «фінансова архітектура» використав Б. Клінтон у 1998. в Нью-Йоркській раді з зовнішніх зав'язків у вересні 1998 р. [1]. Розвинув цю ідею Г. Браун, колишній міністр фінансів Великобританії [2], який вказав на нову якість фінансової взаємозалежності світу та дестабілізаційного впливу глобальних світових потоків. До нової фінансової архітектури Г. Браун відніс

кодекси поведінки, новий глобальний регуляторний режим і міжнародний меморандум порозуміння, що визначає розподіл відповідальності та інструменти попередження криз [2].

Після цього термін «світова фінансова архітектура» активно застосовується як в наукових працях, так і в офіційних документах й матеріалах міжнародних організацій. Однак одностайності думок щодо його чіткого визначення немає. Під світовою фінансовою архітектурою розуміють міжнародні фінансові інституції; засоби регулювання та попередження криз. Зокрема Дж. Сорос під міжнародною фінансовою архітектурою розуміє міжнародні фінансові інститути [3].

Вітчизняний науковець З. Луцишин пише, що відмітною рисою сучасного світового господарства є «самоорганізація» економічної системи, де перебудова чи рекомбінація притаманних їй організаційних або інституційних форм поєднується зі створенням абсолютно нових. Формується новий каркас (архітектура/архітектоніка) світової системи економіки і політики, який характеризується певними зрушеннями: нівелюється грань між внутрішнім та зовнішнім середовищем діяльності, між внутрішньою та зовнішньою політикою; стрімко посилюється економізація політики, а геофінансовий простір стає основним; традиційні зовнішньоекономічні доктрини втрачають свою силу, події відбуваються вже не просто на світовому ринку, а у глобальному фінансовому середовищі [4]. Ми підтримуємо розгорнуте визначення З. Луцишина «фінансової архітектури» як сукупності окремих найбільш інтегрованих сфер і ланок національних фінансових систем, функціональних форм організації валютних відносин та світових фінансових організацій, що забезпечує наднаціональне регулювання з метою підвищення стійкості світових фінансових ринків, ринків національних валют на основі принципів і механізмів ринкового і позаринкового розподілу і перерозподілу світових фінансових ресурсів і капіталу [5].

Проте предметом нашого дослідження є архітектура світового фінансово-інвестиційного простору, тож зупинімося на цьому понятті. О. Шуба такі поняття як «світовий фінансовий простір», «світова фінансова площина» чи «світове фінансове середовище» вважає синонімами [6]. На наш погляд, фінансовий простір – це не лише сукупність міжнародних інституцій, національних фінансових систем та відносин між ними, а нова якість інтегрованої взаємодії суб'єктів, що ініціюють фінансові потоки, їх регуляторів та відповідних інструментів. Також ми можемо вести мову про архітектуру фінансового простору як принципи його суб'єктної побудови та організації їх взаємодії.

Спираючись на результати дослідження О. Шуби, у складі світової фінансової архітектури виділимо три основні компоненти: 1) національна – функціонування національної фінансової системи; 2) міжнародна – діяльність держави з використанням механізмів валютної політики; 3) глобальна (наднаціональна) – механізм управління міжнародним співтовариством [6]. Проте звуємо фокус нашої уваги до національної складової світового фінансово-інвестиційного простору. Її схема представлена на рис. 1.

Міжнародні організації акумулюють і регулюють світові фінансові потоки між країнами. Державні органи і органи місцевого самоврядування формують правову базу кредитно-інвестиційної діяльності, контролюють її дотримання, а також інвестують у розвиток інфраструктурних об'єктів. Саморегульовані організації, кредитно-депозитні установи, регіональні банки та кредитні спілки розширюють можливості і пом'якшують обмеження розвитку всієї економічної системи. Домогосподарства формують потреби у товарах та послугах, заробляють доходи, акумуляція яких дозволить профінансувати інвестиції.

Хоча окремі інституції, що входять до інституційної архітектури світового фінансово-інвестиційного простору, діють в Україні, як його національної складової, однак виконання відповідними інституціями своїх функцій щодо, наприклад, формування привабливого інвестиційного клімату або підтримки банківського кредитування, знаходяться на низькому рівні, їх дії не завжди узгоджені, що веде до недостатності фінансування інвестицій. З цих причин постає завдання вдосконалення інституційної структури національної складової фінансово-інвестиційного простору, зокрема підвищення ефективності дії органів державного регулювання, що мають повноваження у сфері регулювання фінансово-інвестиційних потоків, та їх співпраці з міжнародними організаціями. Зокрема мають бути створені та активно функціонувати агентство інвестиційного розвитку; інвестиційні фонди; регіональні венчурні фонди; муніципальні заставні компанії і заставно-інвестиційні компанії; система супроводу інвестиційних проєктів; PR-служба.

Слід зауважити, що напрями формування фінансово-інвестиційного простору в окремих країнах є пріоритетом діяльності Європейського Фонду регіонального розвитку (ЄФРР) [7]. Тому Україні слід активніше налагоджувати тісну співпрацю з ЄС з відповідним залученням коштів на інвестиції. В першу чергу, мова має йти про залучення ПІІ. Окрім вирішення вже традиційної проблеми непривабливого інвестиційного клімату слід здійснити інституційні реформи. В цьому контексті ми підтримуємо думку Н. Скворцової про те, що для ефективної роботи щодо приваблення іноземних інвесторів у структурі органів влади мають бути сформовані такі блоки:

- перший – спрямований на розвиток муніципальних утворень, що відповідають за збалансованість бюджетів органів місцевого самоврядування та розвиток ринкових джерел фінансування (фінансовий блок);
- другий – орієнтований на створення позитивного іміджу країни та її регіонів і політики органів управління (інформаційний блок);

- третій – відповідальний за антикризове управління на територіях щодо розвитку кредитної кооперації та системи спеціалізованих інвестиційних банків (стабілізаційний блок) [8, с. 47; 9].

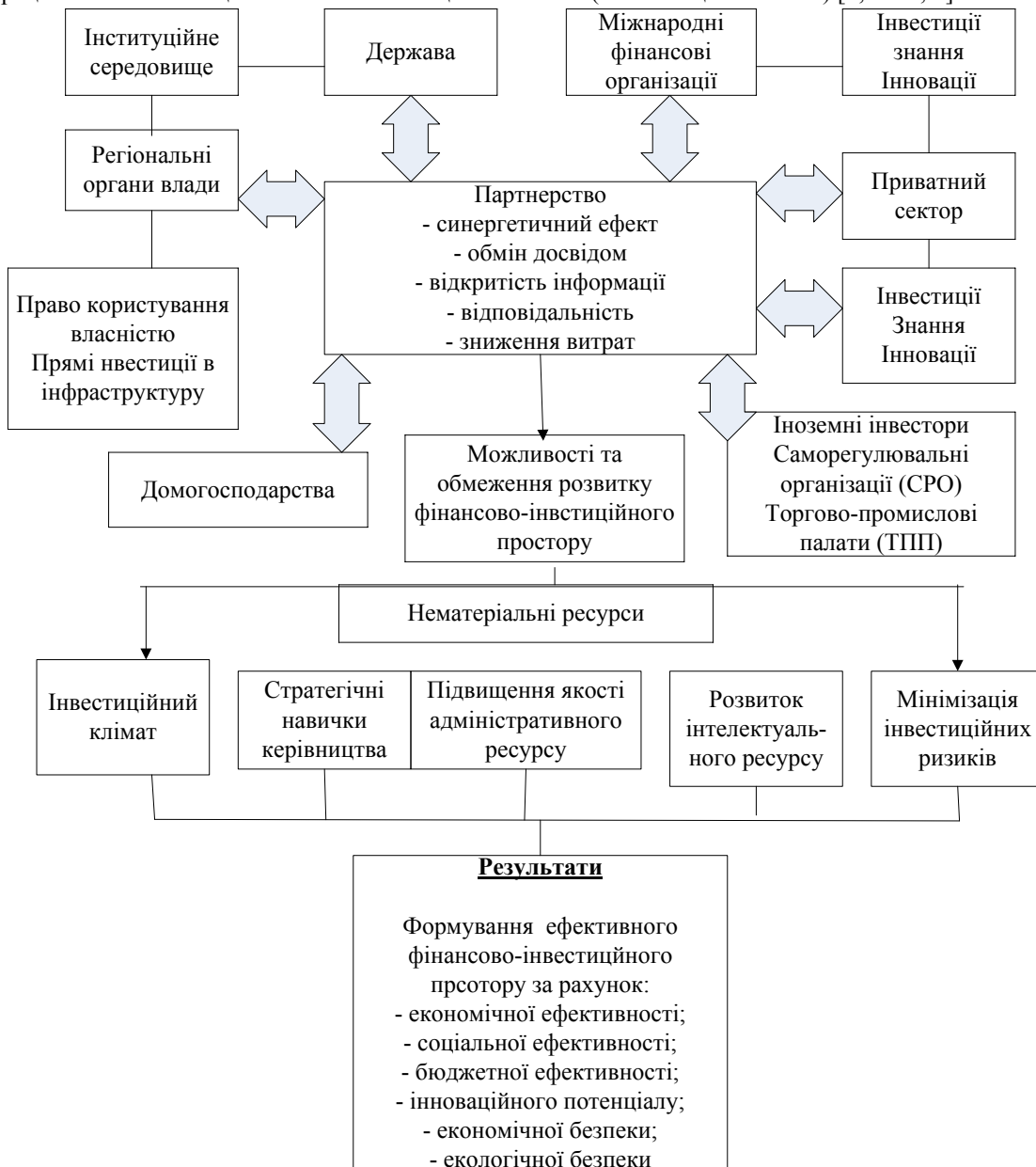

Рис. 1. Архітектура національної складової світового фінансово-інвестиційного простору.

Джерело: складено автором

Першочерговим завданням першого блоку є вдосконалення нормативно-правової бази. У умовах регіональної децентралізації доцільно більше уваги приділити стимулюванню припливу іноземних інвестицій в регіони. Відтак необхідно посилити регіональну складову архітектури світового фінансово-інвестиційного простору. Однак в Україні дотепер у нормативно-правових документах, що регулюють інвестиційну діяльність чітко не визначено поняття державних і регіональних інвестиційних проектів, а також порядок, умови та механізм їх реалізації [1]. Залишається невирішеним завдання вдосконалення порядку формування і використання коштів Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) шляхом передбачення можливості використання його коштів для погашення процентів та кредитів на інноваційні проекти та соціально-значущі проекти на регіональному рівні.

Важливою складовою архітектури є фінансові методи та інструменти стимулювання іноземних інвестицій. Найпростіший метод – це підвищення інвестиційної привабливості шляхом забезпечення високої прибутковості інвестицій. Для задіяння цього механізму необхідно використовувати фактори, які прямим і непрямим чином впливають на прибутковість інвестицій в межах країни, а саме стимулювання темпів зростання ВВП, промислового виробництва, зниження інфляції, процентних ставок тощо, що лежить в площині підвищення продуктивності праці, забезпечення високої якості людського капіталу, достатнього обсягу інвестиційних ресурсів, ефективності дій органів державного регулювання та суб'єктів господарської

діяльності. Такі позитивні макроекономічні показники стимулюватимуть приплив іноземних інвестицій. В контексті нашого дослідження особливої уваги потребують фінансові інструменти державного стимулювання інвестиційної діяльності, а саме: адресні дотації, м'які кредити (зі зниженими або субсидованими процентними ставками за кредитами (можливість їх надання залежить від рівня збалансованості бюджету, тому такий інструмент використовується в країнах зі стабільним бюджетом); надання державних гарантій по кредитах на важливі для розвитку країни інвестиційні проекти (це потребує створення фондів поручительств або гарантійних фондів); залучення фінансування від інститутів розвитку, зокрема з використанням механізму державно-приватного партнерства; податкові концесії, субсидії для підприємців, участь у капіталі, розвиток технічної та інституціональної інфраструктури, спрямованої, насамперед, на полегшення доступу до інформації, надання порад і консультацій, навчання, дослідження і передачу технологій та інновацій, нематеріальні важелі тощо.

Таблиця 1

Методи стимулювання іноземних інвестицій в країну

Прямі	Непрямі
Цільові інвестиційні програми розвитку	Податкові ставки
Бюджетні та позабюджетні фонди	Податкові канікули
Субсидування витрат підприємств на патентування за кордоном	Пільгові кредитні ставки
Інвестиційні стандарти і норми	Кредитні засоби стимулювання експорту: експортні кредити, гарантії, страхування і рефінансування експортних кредитів
Квотування	Інвестиційний податковий кредит
Ліцензування	Регіональні та муніципальні позики
Регіональні власність	Платежі за використання ресурсів
Стимулювання попиту і регулювання цін	Екологічний податок
Державне фінансування НІОКР	Гарантії та пільги банкам, зокрема з іноземним капіталом, що залучають інвестиції в економіку

Джерело: Складено автором

Серед зазначених в табл. 1 методів на особливу увагу заслуговує забезпечення попиту на продукцію вітчизняних підприємств шляхом розвитку механізмів державних закупівель через внесення змін до Закону України «Про державно-приватне партнерство», а також щодо розширення сфери суспільно значимих проектів, що будуть підтримуватися державою, за рахунок надання пільг при оподаткуванні прибутку від реалізації інноваційних проектів. Такі заходи державної підтримки знизять ризики участі іноземних інвесторів в національних проектах.

В цьому контексті важливим напрямом розвитку фінансово-інвестиційного простору є удосконалення структури та підвищення ефективності дії банківської системи з метою подолання наявних диспропорцій у структурі кредитних портфелів, виправлення нерівномірності міжнародного розподілу банківських філій, збалансування руху кредитно-інвестиційних потоків поміж країнами.

Основними напрямками розвитку вітчизняної банківської системи є впровадження Безаль III та рекомендацій міжнародних організацій, а саме: вдосконалення чинно нормативно-законодавчої бази в частині внесення змін до Закону України «Про банки і банківську діяльність» стосовно принципів організації діяльності інвестиційних банків, моделювання економічних процесів з метою визначення науково обгрунтованої кількості банківських установ, які мають діяти в масштабах окремої країни, оптимальної концентрації філій та відділень банків та філій з іноземним капіталом, посилення конкуренції на ринках кредитних послуг для запобігання їх монополізації, зміцнення фінансового стану банків (нарощування власного капіталу банків за підвищення його якості) шляхом укрупнення і реорганізації банків; врегулювання позицій банків з іноземним капіталом, сприяння консолідації банків за підвищення контролю діяльності так званих системних банків з іноземним капіталом, що дозволить знизити витрати за рахунок економії на масштабі, скорочення мережі філій і адміністративних витрат, включаючи витрати на інформаційні технології й управління ризиками; створення мережі спеціалізованих банків (кооперативних¹, іпотечних², інвестиційних³), що дозволить спростити перевірку кредитних історій позичальників, їх ділової репутації, застави тощо, знизити рівень ризику іпотечних операцій і венчурних проектів, сконцентруватися на особливостях країн та специфіці окремих виробництв; орієнтація за забезпечення прибутковості операційної, інвестиційної та фінансової діяльності банківських установ за розробки заходів щодо

¹ Кооперативні банки є важливим стимулятором розвитку малого і середнього бізнесу, зокрема сільського господарства

² Іпотечні фінансові установи вирішують ряд важливих соціально-економічних питань щодо перерозподілу тимчасово вільних коштів у сфері нерухомості та на ринку землі

³ Інвестиційні банки стимулюють розвиток фондового ринку, створюють можливості диверсифікації інвестицій та залучення коштів на розвиток інвестиційних проектів

активізації кредитування наукомістких, високотехнологічних видів економічної діяльності, створення спільних підприємств. стимулювання впровадження фінансових інновацій за вдосконалення пруденційних заходів, систем фінансового захисту і механізмів управління ризиками. активізація співпраці органів державної влади та банківських установ через їх інвестування в державні та муніципальні облигації шляхом пільгового оподаткування таких операцій.

Підсумовуючи, можна констатувати, що перелік завдань і цілей політики розвитку банків щодо фінансування інвестиційної діяльності є досить широким. Проте ми вважаємо за необхідне сконцентруватися на найбільш важливих завданнях, виконання яких забезпечить їх позитивний вплив на розвиток кредитно-інвестиційної складової фінансового простору.

Висновки В умовах кризи та обмеженості фінансових ресурсів Україна має активно долучатися до світового фінансово-інвестиційного простору. Для підвищення його позитивного впливу невідкладним завданням на поточному етапі розвитку України є алгоритм вибору пріоритетів кредитування й інвестування. Його вирішення лежить в межах другого таких завдань: забезпечення захисту прав інвесторів та надання їм гарантій; надання державної підтримки та пільгові умови кредитування; залучення банків та іноземних інвесторів до створення індустріальних парків (кластерів).

Література

1. Myers S. Financial Architecture / S. Myers // *European Financial Management*. – 1999. – № 5. – Р. 133.
2. Brown G. A New Global Financial Architecture / G. Brown // *The Wall Street Journal Europe*, 1998.
3. Сорос Дж. Новая глобальная финансовая архитектура / Дж. Сорос // *Вопросы экономики*. – 2000. – № 12. – С. 56–84.
4. Луцишин З. Сучасна світова фінансова архітектоніка: тенденції та суперечності розвитку в умовах глобалізації / З. Луцишин // *Економічний часопис–XXI*. – 2005. – № 5–6.
5. Луцишин З.О. Формування новітньої архітектури світопорядку (на прикладі світової валютно-фінансової системи) / З.О. Луцишин // *Матеріали міжнародної конференції «Університет – міжнародні відносини – ЮНЕСКО»*. (5-6 грудня 2002 р.). – Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2002. – Випуск 37 (Ч. I). – С. 35–37.
6. Шуба О.А. Світова фінансова архітектура. Основні напрями реформування / О.А. Шуба // *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. – 2011. – № 943. – С. 223–230.
7. *Regional Development Programmes 2007–2013 / Regional Policy* // Офіційний сайт Європейської комісії. – URL: http://ec.europa.eu/regional_policy
8. Скворцова Н.А. Концепция управления инвестиционными потоками на региональном уровне / Скворцова Н.А. – URL: http://www.rusnauka.com/23_SND_2008/Economics/26756.doc.htm
9. Савчук О.В. До визначення інвестиційної привабливості регіону / О.В. Савчук // *Вісник Хмельницького національного економічного університету. Економічні науки*. – 2011. – № 5, Т. 2. – С. 241–245.

References

1. Myers S. Financial Architecture / S. Myers // *European Financial Management*. – 1999. – № 5. – P. 133.
2. Brown G. A New Global Financial Architecture / G. Brown // *The Wall Street Journal Europe*, 1998.
3. Soros Dj. Novaya globalnaya finansovaya arkhitektura / Dj. Soros // *Voprosy ekonomiki*. – 2000. – № 12. – С. 56–84.
4. Lutsyshyn Z. Suchasna svitova finansova arkhitektonika: tendentsii ta superechnosti rozvytku v umovakh hlobalizatsii / Z. Lutsyshyn // *Ekonomichnyi chasopys–KhKhI*. – 2005. – № 5–6.
5. Lutsyshyn Z.O. Formuvannia novitnoi arkhitektury svitoporiadku (na prykladi svitovoi va-liutno-finansovoi systemy) / Z.O. Lutsyshyn // *Materialy mizhnarodnoi konferentsii «Universytet – mizh-narodni vidnosyny – YuNESKO»*. (5-6 hrudnia 2002 p.). – Kyiv : Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka. Instytut mizhnarodnykh vidnosyn, 2002. – Vypusk 37 (Ch. I). – S. 35–37.
6. Shuba O.A. Svitova finansova arkhitektura. Osnovni napriamky reformuvannia / O.A. Shuba // *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina*. – 2011. – № 943. – S. 223–230.
7. *Regional Development Programmes 2007–2013 / Regional Policy* // Ofitsiyni sait Yevropeiskoi komisii. – URL: http://ec.europa.eu/regional_policy
8. Skvortsova N.A. Kontseptsiya upravleniya investitsionnyimi potokami na regionalnom urovne / Skvortsova N.A. – URL: http://www.rusnauka.com/23_SND_2008/Economics/26756.doc.htm
9. Savchuk O.V. Do vyznachennia investytsiinoi pryvablyvosti rehionu / O.V. Savchuk // *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. – 2011. – № 5, T. 2. – S. 241–245.

Рецензія/Peer review : 11.08.2018
Надрукована/Printed : 14.09.2018
Рецензент: д. е. н., проф. Хрущ Н. А.